

gem, ut Cajetanus et Ledesma illum explicarunt. Neque conjectura Soti est alicujus momenti, imo potest in contrarium retorqueri; nam sacramentum poenitentiae non solum non est necessarium de potentia absoluta, verum etiam nec de lege ordinaria ad remissionem peccati, quia s^epe sine sacramento remittitur. At inquit Soto sine sacramento in re vel in voto non posse remitti. Sed contra hoc instatur, tum quia D. Thomas loquitur de sacramento in re suscepto, ut ex littera patet; tum etiam quia non loquitur solum de justificatione, quae nunc fit in lege Evangelica, sed absolute de remissione peccati secundum se, quocumque tempore fiat, unde adducit in exemplum remissionem peccatorum Magdalena, et mulieri adulterae concessam, Luc. 7, et Joan. 8; et in argumento *Sed contra*, adducit promissionem factam per Jeremiam, cap. 48: *Si pœnitentiam egerit gens illa, etc.*, quæ absolute de remissione peccatorum facta est; at vero in hac generalitate loquendo, remissio peccati possibilis est sine sacramento poenitentiae, tam in re quam in voto, secundum ordinariam potentiam, et legem servatam a Deo aliis temporibus; poenitentiae autem virtus ita est necessaria, ut semper et in omni tempore non potuerit remissio peccatorum sine poenitentia obtineri. Unde cum hoc solum confirmet D. Thomas ex promissionibus et operibus Dei, profecto solam necessitatem de lege ordinaria probare intendit. Addo denique, etiamsi comparatio fieret inter necessitatem virtutis poenitentiae et sacramenti in re, vel in voto, adhuc esse magnum discrimen inter utramque necessitatem, etiam intra latitudinem legis, seu potentiae ordinariae. Nam sacramentum poenitentiae, tam in re quam in voto, est necessarium tantum ex lege Dei extrinseca, et mere positiva supra id quod ex natura rei necessarium videbatur; at poenitentiae virtus necessaria est ex intrinseca natura talis effectus, ita ut hæc necessitas dici possit intrinseca et innata, altera extrinseca et adventitia, et ideo hæc necessitas absolute et perpetua fuit, altera vero minime, sed in lege nova est addita; unde si nunc remitteret Deus alicui peccatum sine sacramento poenitentiae, tam in re quam in voto; per absolutam dilectionem aut contritionem, sine respectu ad sacramentum, esset quidem dispensatio in lege suscipiendo sacramentum vel confitendi talia peccata, non tamen esset proprium miraculum. Si autem justificaret adulterum, eique peccata præsertim personalia sine

ullo actu ejus dimitteret, esset non solum dispensatio in lege, sed etiam esset opus miraculosum, et præter naturam rerum. De hac ergo necessitate quasi intrinseca D. Thomas loquitur, et hanc optime probat discursu suo, non vero quod oppositum contradictionem implicet.

24. *Solutio prioris fundamenti.* — Ad primam rationem negatur minor, jam enim ostensum est rationem voluntarii non obstat quominus macula sine voluntate peccatoris deleri possit. Et ad rationem, quia, dum peccatum non retractatur, habet eamdem rationem moralem permanendi, negatur assumptum, quia, si a persona offensa remittatur, jam cessat moralis ratio permanendi. Unde licet habitus gratiæ præcise, et secundum physicam entitatem, vel informationem consideratus, non mutet moralem statum peccati commissi, et non retractati, tamen prout secum affert remissionem personæ offensæ, multum immutat moralem statum, seu permanentiam talis peccati. Hæc enim non est sola relatio ad actum præteritum; ex illa enim solum resultat denominatio peccatoris, quatenus tantum significat aliquando peccavisse, non tamen prout significat esse in peccato; sed ad hoc requiritur relatio ad peccatum commissum et a persona offensa non remissum. Et hæc relatio sufficit, sive peccatum sit a peccatore retractatum, sive non sit. Quia nec retractatio sufficit sine remissione, ut supra ostensum est, et in capite sequenti dicetur, nec, remissione interveniente, habere potest injuria moralem permanentiam, quæ necessaria est in termino illius relationis a qua denominatur homo esse in peccato. Unde non est necesse ad talem denominationem fingere aliquam adhæsionem formalem vel virtualem ad objectum peccati, habitualiter permanentem in peccatore, quia revera nulla est, et, licet esset aliqua, per habitualem justitiam sufficienter tolleretur, et idem est de quacumque privatione, ut in cap. 23 latius explicabimus.

25. *Solutio secundi.* — Ad secundam rationem, respondet imprimis ad summum probare habitualem gratiam non excludere totam rationem maculæ peccati physicam et moralem, æque primo et immediate per solam physicam informationem, non tamen probare quin illam possit excludere, saltem secundario, et consequenter quatenus habet adjunctam remissionem et condonationem Dei sibi debitam. Nam etiam de facto sola justitia

habitualis est forma excludens omnino maculam peccati dicto modo, sive id quod est morale in illa macula fundetur in privatione physica gratiæ, sive potius inducat illam; nam ad dictum modum formalis expulsionis parum hoc refert. Deinde vero addimus satis probabiliter dici posse, nunc de facto habitualem maculam peccati actionis principaliter fundari in carentia reali habitualis gratiæ, quatenus est propria privatio justitiae debitæ, propria voluntate inducta. Decrevit enim Deus statuta lege non remittere peccatum, nisi per formam gratiæ, et ideo, quamdiu privatio ejus durat, permanet etiam relatio ad peccatum commissum, ut moraliter permanens, et non remissum. Atque hac ratione, licet illa privatio gratiæ per actuale peccatum tanquam per causam efficientem moraliter ac demeritorie inducta fuerit, tamen, transeunte actione peccati, ipsa privatio durat, quia est permanentis formæ privatio, et consequenter ratione illius permanet etiam moraliter injuria illa, seu aversio per actuale peccatum commissa. Unde e contrario, ablata privatione illa per infusionem habitus, consequenter tollitur etiam macula moralis, quia ipsa gratia secum adducit remissionem Dei, saltem necessitate sibi conaturali.

26. *Solutio tertii.* — Ad tertiam rationem Soti, dato pro nunc toto antecedenti in bono sensu (nam in sequenti capite pressius examinandum est), negatur consequentia, quia sine concursu vel dispositione hominis potest Deus illum facere vere justum et sanctum, infundendo illi veram justitiam et sanctitatem, et mutando voluntatem ejus, non per actum ejus, sed per habitum illi infusum. Neque est eadem ratio de statu peccatoris, quia peccatum est proprium opus hominis, non Dei, et ideo non potest Deus hominem peccatorem creare aut facere, sed in peccato actionis homo sola sua actione potest se peccatorem constituere, in peccato vero originis tantum ex actione alicujus hominis constitui potuit. At vero statum justitiae et sanctitatis potest Deus facere in homine sine homine; imo semper ab ipso solo tanquam a proprio effidente fieri patet. Et quamvis ex lege ordinaria in natura rerum fundata, hoc non faciat Deus sine hominis dispositione, non est tamen necessitas dispositionis tanta, quin de absoluta potentia valeat Deus hominem ex peccatore justum, et a peccato mundum efficeret.

2. *Prima opinio absolute negans.* — In hoc ergo sensu est prima sententia, negans posse remitti peccatum sine habituali gratia infusa, etiam de absoluta potentia Dei. Ita videtur tenere Cajetanus 1. 2, quæst. 113, artic. 2, dub. ult., in quo contra Scotum disputat. Inclinat in eamdem sententiam Capreolus in 4, distinct. 1, alias distinct. 2, quæst. 2, artic. 3, ad argument. Scotti, contra 2 concl., cum formidine tamen, nam cum dixisset: Credo sine temeraria assertione hæc esse vera de potentia absoluta, statim addit correctionem: Tamen, ut securius loquamur, restringamus dicta et dicenda ad potentiam Dei ordinariam. Eamdem vero sententiam simpliciter defendit Valentia, tom. 2, disput. 8, quæst. 5, punct. 3, dub. ultim., licet in probationibus a Cajetano dissentiat.

CAPUT XXII.

UTRUM SINE HABITIBUS GRATIÆ, PER SOLOS ACTUS, POSSIT DEUS DE ABSOLUTA POTENTIA SUA PECCATUM MORTALE REMITTERE?

3. *Ratio hujus sententiae.* — Fundamentum hujus sententiae est, quia non potest homini peccatum remitti, nisi per formam quæ expellat id quod hominem, in peccato existentem, formaliter constituit inquisum Deo, et odio, ac poena æterna dignum. Sed talis forma esse non potest nisi gratia habitualis; ergo. Major est manifesta, quia, quamdiu manet homo in eo statu in quo est objectum dignum divini odii, tamdiu est in statu peccati, quia Deus non potest odio habere hominem, sed peccatorem, ut saepe Augustinus repetit. Probatur ergo minor, quia id quod constituit hominem dignum odio Dei, nihil aliud est quam carentia gratiae habitualis, ut relata ad proprium hominis peccatum, quo fuit voluntarie inducta; haec enim est ratio ob quam peccator est Deo inquisus, et odio habitus; unde, quamdiu in homine perseverat illa privatio, necesse est ut in Deo idem odium perseveret, quia Deus in se non mutatur, si objectum non mutetur. At vero illa privatio gratiae afferri non potest, nisi per formam gratiae homini infusam, quia privatio non afferitur, nisi per oppositam formam, nec etiam fieri potest quin illa privatio, durans continue in homine, dicat respectum ad actum proprium ejusdem hominis, quo fuit introducta; ergo non potest non manere in ratione culpæ et peccati, quamdiu per habitum gratiae non expellitur. Et confirmari potest hæc sententia auctoritate D. Thomæ 1. 2, quæst. 413, artic. 2, ubi absolute docet non posse peccatum remitti sine gratia; explicat autem aperte se loqui de gratia habituali, quia dicit necessariam esse illam gratiam, quæ est effectus divinæ dilectionis in nobis, et qua homo fit dignus vita æterna, et quæ mortale peccatum excludit; hæc autem sine dubio est gratia habitualis. Et dum ita concludit: *Et ideo non posset intelligi remissio culpæ, si non adesset infusio gratiae*, satis significat se loqui de potentia absoluta, nam si oppositum esset possibile, saltem de potentia absoluta, optime posset intelligi.

4. *Secunda opinio.* — Secunda sententia referri potest ex P. Vazquez, qui in aliquibus rebus differt a precedentibus, in aliis vero convenit. Ille enim imprimis distinguit inter peccatum originale et actuale, et de originali factetur posse remitti, non solum sine gratia habituali, sed etiam sine ulla physica mutatione peccatoris, ut expresse tradit 1. 2, disput. 206, num. 10, cujus rationes postea videbimus. De peccato autem personali, in quocumque statu

ab homine committatur, dicit imprimis non posse remitti, neque excludi ab homine sine peccatum remitti, nisi per formam quæ expellat id quod hominem, in peccato existentem, formaliter constituit inquisum Deo, et odio, ac poena æterna dignum. Sed talis forma esse non potest nisi gratia habitualis; ergo. Major est manifesta, quia, quamdiu manet homo in eo statu in quo est objectum dignum divini odii, tamdiu est in statu peccati, quia Deus non potest odio habere hominem, sed peccatorem, ut saepe Augustinus repetit. Probatur ergo minor, quia id quod constituit hominem dignum odio Dei, nihil aliud est quam carentia gratiae habitualis, ut relata ad proprium hominis peccatum, quo fuit voluntarie inducta; haec enim est ratio ob quam peccator est Deo inquisus, et odio habitus; unde, quamdiu in homine perseverat illa privatio, necesse est ut in Deo idem odium

perseveret, quia Deus in se non mutatur, si objectum non mutetur. At vero illa privatio gratiae afferri non potest, nisi per formam gratiae homini infusam, quia privatio non afferitur, nisi per oppositam formam, nec etiam fieri potest quin illa privatio, durans continue in homine, dicat respectum ad actum proprium ejusdem hominis, quo fuit introducta; ergo non potest non manere in ratione culpæ et peccati, quamdiu per habitum gratiae non expellitur. Et confirmari potest hæc sententia auctoritate D. Thomæ 1. 2, quæst. 413, artic. 2, ubi absolute docet non posse peccatum remitti sine gratia; explicat autem aperte se loqui de gratia habituali, quia dicit necessariam esse illam gratiam, quæ est effectus divinæ dilectionis in nobis, et qua homo fit dignus vita æterna, et quæ mortale peccatum excludit; hæc autem sine dubio est gratia habitualis. Et dum ita concludit: *Et ideo non posset intelligi remissio culpæ, si non adesset infusio gratiae*, satis significat se loqui de potentia absoluta, nam si oppositum esset possibile, saltem de potentia absoluta, optime posset intelligi.

4. *Secunda opinio.* — Secunda sententia referri potest ex P. Vazquez, qui in aliquibus rebus differt a precedentibus, in aliis vero convenit. Ille enim imprimis distinguit inter peccatum originale et actuale, et de originali factetur posse remitti, non solum sine gratia habituali, sed etiam sine ulla physica mutatione peccatoris, ut expresse tradit 1. 2, disput. 206, num. 10, cujus rationes postea videbimus. De peccato autem personali, in quocumque statu

Natur. et grat., cap. 18, ubi eam videtur extendere ad hominem in puris naturalibus creatum, nam, licet potuerit creari in statu medio, id est, sine gratia et sine peccato, *tamen, postquam peccavit* (inquit), *male intelligi potest, quod possit ei peccatum remitti, nisi per dilectionem, qua Deus eum diligit, atque adeo per hoc quod eum in suam gratiam recipiat*. Eamdem doctrinam imitatur Medina 1. 2, quæst. 410, art. 2, ubi ait posse hominem justificari et gratum fieri per gratiam, quæ non sit qualitas inhærens, et videtur loqui de homine, etiamsi prius esset in peccato. Quod apertius tradit in quæst. 413, art. 2, in 2 dubio inter Catholicos, concl. 2 et sequentibus; et postea tractans dubium, an peccatum et gratia ex natura sua opponantur, ait, cum Theologi similem quæstionem tractant, non querere de qualitatibus animæ inhærentibus, sed de peccato, ut offensa, et de gratia, ut facit gratum. Et, licet sentiat qualitatem gratiæ natura sua facere hominem gratum, tamen sentit posse nihilominus fieri gratum sine inhærente qualitate, et consequenter sine tali qualitate posse illi remitti peccatum. Eamdem sententiam approbare videtur Cummel., dicta quæst. 413, artic. 2, disput. 2; dicit tamen tam multa et tam varia, ut nihil firmum de illius sententia affirmare possimus. Fundamentum autem hujus sententiae satis in illius declaratione indicatum est, et postea illud expendemus.

7. *Quæstio jactatur primo de homine in puris naturalibus.* — *Varia Theologorum placita.* — *Hæc opinio suadetur ratione.* — Primo ergo videndum est de homine in puris naturalibus creato, et contra rationem naturalem peccante. Nam auctores primæ opinionis indiferenter loquuntur, atque ita videntur universaliter loqui de homine peccante in quocumque statu. Nonnulli vero etiam in particulari expresse docent, in illo statu non potuisse hominem a peccato mundari, nisi per gratiam supernaturalis ordinis ad altiore statum elevaretur et in gratiam reciperetur, quod aliqui intelligunt de gratia in esse gratiæ, alii de gratia inhærente, vel actuali, vel habituali. Quibus non parum favet D. Thomas, quæst. 413, art. 2, ad 1, dicens, licet homo, antequam peccet, possit esse in statu medio per negationem gratiæ et culpæ, quem vocat statum innocentiae, nihilominus, si prius existens in illo statu offendit Deum, non posse ad illum restituiri, neque a peccato mundari, nisi per infusionem gratiæ, et loquitur de eadem, in qua in corpore articuli locutus fuerat. Et hanc sententiam, loquendo indifferenter de aliqua immutatione physica supernaturali, defendit acriter Vazquez, disput. 207, art. 1; et tenuit Medina, dicto art. 2, et cum

Cajetano (ut ait) et contra Victoriam, cuius sententiam prius probaverat, quam ibi retrahat, ut ipse etiam dicit. Fundamentum est, quia peccatum commissum, etiam in puris naturalibus, avertit hominem a fine supernaturali, et privat illum de se gratia Dei, et fit illa indignus, et dignus odio Dei, et praeterea poena tam sensus quam damni; haec autem tolli non possunt, nisi per rectitudinem supernaturalem quam confert gratia. Et confirmatur, quia peccatum expelli non potest nisi per formam inhærentem, quæ con naturalem repugnantiam cum illo habeat; sed extra gratiam habitualem nulla est talis forma, vel ad summum esse potest actus supernaturalis conversionis perfectus, quia naturalis actus moralis, qualiscumque cogitetur, non potest tantam vim connaturalem habere; ergo necessaria est rectitudo supernaturalis. Minor probatur, quia si in statu puræ naturæ actus naturalis esset per se sufficiens ad expellendum peccatum, nunc etiam sufficeret; quia hoc non pendet ex arbitrio vel institutione, sed ex valore vel condignitate operum ipsorum; at vero in illo statu peccatum mortale esset ejusdem offensionis et indignitatis cuius nunc est, et naturale opus non esset melius quam nunc sit; ergo vel nunc etiam naturalis rectitudo potest peccatum expellere, vel tunc etiam non posset; primum dici non potest; ergo manet secundum.

8. Deciditur quæstio quoad statum puræ naturæ. — Prima ratio hujus resolutionis. — Nihilominus verissima sententia est, potuisse Deum in eo statu remittere peccatum mortale homini, nullum habitum, actum, vel auxilium supernaturalis ordinis illi infundendo, sed per actus aliquos rectos illi statui convenientes, tanquam per dispositiones congruas, quibus Deus suam liberalem remissionem et condonationem posset adjungere. Ita sentiunt a fortiori Scotus et sectatores ejus. Et tenuit Victoria, insignis Theologus inter Thomistas, quem retulit Medina supra. Et ipse in eadem 1. 2, quæst. 2, art. 8, in fine, et quæst. 109, art. 2, circa finem, illam sententiam probaverat, quam etiam sequitur Cumel. supra, et Lorea, disput. 37 de Grat., dub. 2 appendice. Probatur primo destruendo fundamentum contrariæ sententiæ, quia in eo statu peccatum non averteret hominem a Deo, ut fine supernaturali, sed tantum ut est finis et auctor nature; ergo non est cur ad illud peccatum tollendum sit necessaria gratia elevans hominem ad finem supernaturali. Antece-

dens probatur ex D. Thoma, quæst. 28 de Veritat., artie. 2 in corpore, dicente quod *aversio intelligitur a bono incommutabili, quod quis poterat habere, respectu cuius se impotentem facit, alias aversio non esset culpabilis.* Unde sic argumentor: in statu puræ naturæ, non poterat homo consequi bonum incommutabile, quod est Deus, ut finis et objectum beatitudinis supernaturalis, quia nec esset tunc ordinatus ad illum finem, nec habuisset facultatem convertendi se ad illum, nedum consequendi illum; ergo peccando non averteretur a Deo, ut fine supernaturali. Probatur consequentia, tum quia aversio solum esse potest ubi potest esse conversio; tum quia tunc non poterat esse voluntaria, et consequenter nec culpabilis aversio; ergo nec poterat esse aversio, ut recte dixit D. Thomas; repugnat enim esse inculpabilem, et esse aversionem peccati, quia aversio in genere mali moralis constituitur, estque præcipua malitia mortalium peccati. Unde, sicut repugnat esse peccatum, et non esse voluntarium, ita etiam repugnat esse aversionem, et esse involuntariam et inculpabilem.

9. Explicatur ratio proxime facta. — Et confirmatur ac declaratur, nam aversio non dicit tantum negationem conversionis, sed privationem non tantum physicam, sed moralem, quæ consistit in carentia bonitatis debitæ vel ex lege, vel ex ipsa rei natura. Unde homo in illo statu quoad suam personam non esset quidem conversus ad finem ultimum supernaturali, etiam ante peccatum, quia nec per naturalem inclinationem, nec etiam per divinam ordinationem posset dici conversus ad illum finem, cum ad illum nec naturaliter, nec supernaturaliter esset relatus; et tamen nec dei posset aversus ab illo fine, quia aversio proprie significat privationem, et maculam moralis; ergo similiter peccatum illius hominis, licet non potuerit esse conversio ad finem supernaturali, non potest dici aversio ab eodem fine, quia contraria conversio non erat ei debita, nec ex natura talis status, nec ex lege aliqua. Imo, actus etiam boni talis hominis carerent tali conversione, et non propterea haberent vel inducerent aversionem, quia contraria conversio non erat eis debita, imo vero nec possibilis. Et, quamvis inter actum bonum et malum possit assignari discrimen, quod actus bonus de se est capax relationis ad finem supernaturali, non autem actus malus, nihilominus hujusmodi distingui potest illa propositio, quod pecca-

tum illud de se privaret gratia; scilicet, vel per se ac formaliter, falsum est; remote et per accidens, verum est; sed illatio quæ inde fit nullius est momenti.

11. Peccatum dupliciter gratiam expellit. — Duobus itaque modis potest intelligi peccatum privare gratia: primo, quia in se continet moralem aversionem ab ultimo fine ipsius gratiæ, et per se meretur, et de se inducit talem privationem etiam in subjecto proxime capaci, et habentem debitum habendi talem gratiam; et hoc voco formaliter et per se privare hominem gratia. Et ideo nego peccatum hominis in statu puræ naturæ de se privare gratia hoc modo, quia nec esset aversio a proprio fine ultimo gratiæ, ut jam probavi, nec per se mereretur privationem gratiæ, quia non esset a persona proxime capaci gratiæ, habente debitum illius. Sic ergo falsa est assumptio, etiam quoad illam partem. Alio ergo modo potest peccatum illud dici de se privare hominem gratia, quia de se est tale impedimentum, ut, illo stante, homo sit quasi contrariæ incapax gratiæ, et hoc admitto; dico tamen modum illum esse per accidens, quia solum est, ponendo obicem; et remote, quia non est ex directa exclusione gratiæ, sed quasi ex remotione fundamenti, quia rectitudo gratiæ esse non potest, nisi supponat rectitudinem naturæ, quam illud peccatum auferret. Et ideo nihil valet illatio quæ inde fit, quia ille modus impediendi gratiam in eo statu non augeret malitiam, quia nec esset prævisus, nec etiam esset debita carentia talis impedimenti ratione ipsius gratiæ, quandoquidem neque habere gratiam erat tunc sub obligatione. Unde ad tollendum illud impedimentum non esset necessaria rectitudo supernaturalis, sed sufficeret naturalis cum Dei condonatione, quæ auferendo peccatum auferret obstaculum gratiæ, et privationem impropriam ac remotam, et per accidens ejus. Et hanc distinctionem notare oportet, nam per æquivocationem, vel confusionem unius modi cum alio, exaggeratur deformitas vel obliquitas illius peccati in eo statu, ac si in illo esset aliquid contra rectitudinem supernaturali, quæ non nisi per contrariam rectitudinem supernaturalis ordinis auferri possit, cum tamen revera nihil tale sit, sed solum quoddam obstaculum quasi materiale, quod sub formali ratione obstaculi non imputaretur tunc operanti, ex defectu notitiae et obligationis totius ordinis supernaturalis, et illo in suo ordine ablato, maneret homo tam